

3. Котух Є. Вплив інформаційно-телекомунікаційних корпорацій на формування громадської думки суспільства / Є. Котух // Зовнішні справи. – 2011. – № 4. – С. 52–55.
4. Кравченко С. А. Социологический энциклопедический русско-английский словарь: Более 10 000 единиц / С. А. Кравченко. – М. : ООО «Изд-во Астрель» : ООО «Изд-во АСТ» : ООО «Транзиткнига», 2004. – 511 с.
5. Лук'янець Т. І. Маркетингова політика комунікацій: навчальний посібник / Т. І. Лук'янець. – К. : КНЕУ, 2000. – 380 с.
6. Панкрухин А. П. Маркетинг территорий. – 2-е изд., дополн. / А. П. Панкрухин. – СПб. : Питер, 2006. – 416 с. – (Серия «Маркетинг для профессионалов»).
7. Політична енциклопедія / [редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін.]. – К. : Парламентське видавництво, 2011. – 808 с.
8. Почепцов Г. Г. Имиджелогия / Г. Г. Почепцов. – М. : «Рефл-бук», К. : «Ваклер», 2004. – 576 с.
9. Примак Т.О. Маркетингова політика комунікацій: навчальний посібник / Т. О. Примак. – К. : Атіка, Ельга-Н, 2009. – 328 с.
10. Ромат Є. В. Управління маркетингом / Є. В. Ромат // Енциклопедія державного управління : у 8 т. – Т. 1. : Теорія державного управління / Є. В. Ромат. – К.: НАДУ, 2011. – С. 677.

Кислов Д. В. Имидж-маркетинг как механизм государственного управления процессами формирования политической духовности

В статье рассматриваются принципы и методы формирования имиджа страны в пространствах политических и социокультурных коммуникаций.

Ключевые слова: государство, духовность имидж, информация, коммуникации, страна, маркетинг, маркетинговые коммуникации, политическая духовность, социокультурные коммуникации.

Kislov D. Image marketing as a mechanism of government the political processes of spirituality

In the article discusses the principles and methods of forming the country's image in the space of cultural communications international community.

Keywords: state, image, information, communication, country, marketing, space, marketing communications, marketing areas, socio-cultural communication.

УДК 32:008]:39=161.2

*Козлова Оксана Миколаївна,
викладач кафедри політичних наук НПУ імені М.П. Драгоманова*

**ВПЛИВ МЕНТАЛЬНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ
ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСТВА**

Стаття розкриває теоретичні засади менталітету та взаємозв'язок і взаємодію ментальності і політичної культури.

Ключові слова: ментальність, менталітет, політична культура.

Політична культура є складовою частиною більш широкої загальнонаціональної культури. Її специфіка визначається особливостями національного характеру, історичного досвіду, сукупністю соціально-політичних та економічних факторів, особливостями геополітичного становища країни та іншими природними факторами. Тобто політична культура формується під впливом тих же чинників, що і ментальність народів. Таким чином, закономірно, що до складу політичної культури входять такі елементи: політичні традиції,

ідеї, концепції, діючі норми політичної практики, що формувалися протягом багатьох поколінь.

Політична культура характеризує конкретне суспільство (англійське, німецьке, українське), тому, враховуючи специфіку національного характеру, ментальність народу, можна говорити про самобутність політичної культури різних країн. Так, у політичній культурі України домінує ідея захисту землі та її територіальної цілісності, ідеали справедливості в облаштуванні світу, пошук «правди», що перекликається з такими ментальними рисами українства як тяжіння до егалітаризму, прив'язаність до землі, її сакральність у свідомості українця. Можна сказати, що українська людина шукає правди, яку мислить то релігійно, то морально, то соціально. Тобто простежується чіткий взаємозв'язок політичної культури того чи іншого народу з його ментальністю, точніше буде визначити, що політична культура є похідною від ментальності.

Досліджуючи взаємозв'язок і взаємодію ментальності і політичної культури, слід мати на увазі такі особливості першої:

1. Ментальність нації як специфічний спосіб сприйняття (апперцепції) і розуміння (інтерпретації) етносом свого внутрішнього світу та зовнішніх обставин, виробляється під впливом багатовікових культурно-історичних, геополітичних, природо-кліматичних та інших чинників. Їх зміна детермінує і певну еволюцію ментальних властивостей. Однак саме ментальність долає історичні епохи, зберігає код нації. Вона не може змінитися протягом життя одного або кількох поколінь. Соціальні катаклізми можуть істотно впливати на форму вияву і навіть деформувати окремі ментальні риси.

2. Цей феномен має перш за все практичне спрямування: перевірений поколіннями досвід орієнтує людей на те, що треба використовувати й розвивати, а чого уникати, як вижити й утвердити себе в навколишньому світі. У цивільному суспільстві існує особливо тісний взаємозв'язок ментальності з політичною сферою, яка несе відповідальність за організацію та цілеспрямований розвиток народу.

3. Ментальність не має внутрішньої диференціації на моральну, політичну та інші складові частини, виступає як цілісне духовне утворення. Тому її часто визначають як «душу народу», те, що пронизує всі сфери життєдіяльності людей.

4. Ментальність нації виявляється в домінуючих життєвих настроях, у характерних особливостях світосприйняття, у системі моральних вимог, норм, цінностей і принципів виховання; у формах взаємин між людьми та на родинних засадах; у ставленні до природи і праці; в національному характері та темпераменті; в різних компонентах культури етносу, в тому числі й політичній [4, с. 241].

Політична культура, як і ментальність, має діяльну сну природу, політичні ідеали, традиції, стереотипи мислення і поведінки формуються в процесі політичної діяльності, є її результатами. З іншого боку, соціальне призначення політичної культури, її функції проявляються саме в процесі політичної діяльності. Справа в тому, що лише на основі певної сукупності досягнень, культурного освоєння політичних відносин. Як немає політичної культури без політичної діяльності, так не може бути політичної діяльності без політичної культури. Ці міркування допомагають обґрунтувати відповідь на запитання, коли зародилася, з якого часу функціонує українська політична культура.

Якщо існувала давня українська держава Київська Русь, то її народ, державні мужі, які жили і творили в політично організованому суспільстві, повинні були мати певні уявлення про систему державного управління, про права і обов'язки громадян, про традиції і цінності політичного життя. Втрата українським народом своєї державності не означала втрати набутої ним політичної культури. В умовах іноземного поневолення вона виконувала нові функції – служила національно-визвольній боротьбі й будівництву майбутніх українських держав. Кожного разу нові державні утворення базувалися на традиційних для української політичної культури демократичних засадах.

Серцевиною політичної культури будь-якої нації є усвідомлення потреби власної держави, ідеал цієї держави, тобто найкращі з національної точки зору форми державного правління й устрою, функції держави в суспільстві.

У цілому політична культура виступає складним системним утвором, в якому функціонують світоглядні, нормативно-ціннісні, практично-поведінкові та інституційні компоненти. Певною мірою вони близькі за змістом до ментальних настанов нації, є їх конкретним втіленням і проявом у політичному житті суспільства.

Історія показує, що ментальність українців має визначальний вплив на такі основні риси їх політичної культури: волелюбність, демократизм, миролюбність, толерантність, а також зверхність особистих інтересів над загальнонародними, політичний конформізм, схильність до анархізму, міжусобної боротьби.

Володимир Янів у своїх дослідженнях зробив висновок, що українці за своїм психологічним складом є народом західного, європейського типу, тоді як росіяни – східного, азійського. Для європейських народів, стверджує він, характерний гармонійний розвиток усіх основних духовних функцій людини: розуму, почуттів і волі. Вони перебувають у постійному напруженні, активному впливові один на другий, у динаміці, але й одночасно в рівновазі. Це породжує постійну активність, рухливість і динамізм європейця [4, с. 247].

Ще один підхід до розкриття суті і особливостей української психіки та пояснення її впливу на різні сфери суспільного життя запропонував О. Кульчицький. Він стверджував, що в історії українського народу заслуговують особливої уваги «межові ситуації» - «загрози смерті», «випадковості», «терпіння», що витворила геополітична ситуація України... багатой межевої смуги поміж Заходом і Сходом. При такому підході до пояснення сутності української ментальності формується своєрідна біполярна модель, яка поєднує лицарсько-козацький і пасивно-споглядальний типи ставлення до довкілля. Ці типи або чергуються в часі, або (з часом усе більше) проявляються паралельно. У політичній сфері ці ментальні настанови матеріалізуються в бунтарстві, героїчній боротьбі за національні цінності та державну самостійність України, і разом з тим – в егоцентризмі, байдужості до долі власного народу і власної держави.

Розвиваючи підхід О. Кульчицького, А. Бичко показує, що тривалий час була пов'язана з відсутністю власної держави, породжує комплекс національної «меншовартості» українця, а останній продукує комплекс «кривди». Ця кривда може проявитися «або в орієнтації на реактивну агресію щодо дійсних чи уявних причин меншовартості, або в напрямку сублимації в стражданнях, або в соціально-утопічному мрійництві» [4, с. 244-245].

Оригінальний підхід до пояснення специфіки української ментальності та їх впливу на політичний процес висловив Володимир Кизима. Поділяючи нації та їх ментальності на класичні та некласичні, вчений доходить висновку, що Україну слід віднести до некласичних, маргінальних суспільств. Для останніх характерним є те, що соціально-економічні та інші процеси розвивають в них під дією не внутрішніх, а зовнішніх чинників. Особливість України в тому, що вона, як правило, не була ні центром, ні периферією і майже постійно знаходилась між різними державно-політичними полюсами, на лінії їх протистояння, в центрі їх боротьби, включаючись до складу то однієї, то іншої держави. Тому для України характерний нестійкий стан, постійне маневрування і балансування на межі ризику. Так, «у політиці маргінальний стан України виявився в наявності різних інтересів, устремлень, ідеологій, в орієнтації на різних сусідів. Це вело до регіональних розбіжностей і непорозумінь, а то й до тяжких наслідків, одним з яких була руїна...» [4, с. 245-246]. Отже, впливом маргінального складника ментальності українського народу пояснюється наявність у його політичній культурі субкультур, орієнтованих на цінності тих чи інших сусідніх націй та держав. Маргінальний стан України позначився і на змісті національної ідеї. Українці впродовж віків мріяли про те, як би вирватися з-під контролю тої чи іншої держави. Тому українська національна ідея всіх часів – це ідея не творчості, а

свободи, яка дуже часто межує з ідеєю анархії і руйнування існуючого порядку, яким би він не був, а значно менше ми приділяємо уваги побудові і розбудові власної держави.

Нація, яка довго перебувала під іноземним гнітом культура якої піддавалась тотальному нищенню, починає набувати нових ментальних рис. У неї розвивається мімікрія, тобто здатність пристосовуватися до чужих порядків, формальне сприйняття суспільних ідеалів і норм, консерватизм як спосіб захисту й збереження власних етнічних рис, комплекс «меншовартості». Досвід України показує, що політична культура поневоленої нації дедалі більше характеризується конформізмом, забуттям власних традицій і символів, насиченням суспільної свідомості та суспільних відносин чужоземними цінностями і нормами, посиленням аморальних проявів та рабської психології. Відбувається деформація ментальності: на глибинному рівні психіки функціонують власні ментальні риси, але на них починають нашаровуватися набуті в неволі ментальні настанови. Аналогічній трансформації піддається і політична культура. Тому не дивно, що в нинішній українській політичній культурі функціонує стійкий компонент проросійської субкультури, який часто успішно конкурує з власне українськими політичними цінностями.

Якщо поневолена нація стає об'єктом тривалого політичного панування кількох держав або під іноземний вплив потрапляє певна її територія, то різні частини одного етносу виробляють особливі риси ментальності. На цій основі формується і специфіка політичної культури різних національних регіонів, що стає серйозною перепорою на шляху побудови соборної держави.

Класифікація ментальних настанов за їх позитивним чи негативним характером є складною і неоднозначною проблемою. По-перше, і дослідникам, і практикам слід усвідомити, що всі ментальні настанови, які сформувалися у народі, відігравали певну позитивну роль у його житті. Так, інтроверсивність, відступ у себе і стиль прихованості сприяли фізичному і духовному виживанню українців у складних геополітичних обставинах.

Інша річ, що ці та низка інших світоглядних настанов не посилювали консолідації української нації, її цілеспрямованої боротьби за суверенну державу.

Друга обставина, над якою варто замислитися, - це та, що кращі риси духовного складу та культури українців – демократизм, миролюбність, доброзичливість та інші – в конкретних обставинах історичного розвитку України часто були для неї несприятливими чинниками. Можна згадати агресію з боку російського імперського чиновництва викликану демократизмом державного та військового устрою Гетьманської держави та Запорізької Січі. І сьогодні ряд українських національних якостей загальнолюдського позитивного звучання сприймаються і використовуються недругами України як її слабке місце в міждержавних стосунках [5, с. 247-248].

Негативно вплинули на формування національної єдності та державницьких якостей українського народу такі ментальні риси: крайній індивідуалізм, перевага емоційного, почуттєвого над інтелектом і волею та певні компоненти селянської психологічної настанови. Ці якості української ментальності в політичному житті нації проявилися в зверхності особистих інтересів над загальнонародними і державними, небажання підкорятися органам державної влади, підозрілість до їх зміцнення, схильність до малих форм організації, анархізмі, критиканстві, міжособній боротьбі, політичній фракційності, хворобі отаманства, бунтарстві, проявах зрівнялівки, перевазі емоцій над розумом і волею при вирішенні політичних проблем, недостатньому розвитку вольових якостей та цілеспрямованості, недисциплінованості, неорганізованості, притупленні почуття громадянського обов'язку.

Жіночність в українській ментальності відіграє теж значну роль при формуванні нашої політичної культури. Цей вплив більшою мірою негативний, оскільки в громадському житті українці не мають достатньо рішучості при прийнятті рішень, висловленні зауважень, не говорячи вже про розбудову сильної та самодостатньої держави без сторонньої допомоги. До того екзекутивному началу властивий принцип: буття будь-якою ціною; інтереси роду-нації тут взагалі відсутні. Точніше, є прагнення зберегти рід, родину, все частково окреслене,

локалізоване, а не абстрактне. Стає зрозуміло, що український соціум складається з окремих ізольованих індивідів, ним легко маніпулювати, йому легко нав'язувати будь-що, найбезглуздіші закони не викликають у населення навіть ноти протесту. Саме тому безправ'я і несправедливість тут сприймаються цілком толерантно, саме тому різні корупційні, кримінальні та інші угруповання можуть безкарно експлуатувати, принижувати гідність сотень-мільйонів громадян. Кожен з цих громадян – одинока лейбніціанська монада «без вікон», скалічена власною жіночністю, обмежена вузьким баченням проблем соціуму лише зі свого боку; тваринний, жіночий, родинний архетип спрацьовує у політичному житті на користь тих, хто дивиться на українців як рабів, а на Україну – як на сировинний придаток чужого парадизу [1, с. 233-234].

Є ще одна група ментальних настанов, яка сформувалася під час підневільного періоду розвитку України: психологічна мімікрія, формалізм, рецидиви рабської психології, комплекс «меншовартості» та «кривди». У політичній культурі ці психічні якості проявилися в поверховому, формальному сприйнятті чужоземних політичних цінностей і норм, невірі в сили власного народу і покладання надто великих надій на безкорисливу допомогу інших держав, рабському служінні іноземним правителям, приниженому почутті національної гідності, кар'єризмі ціною зради національних інтересів, проросійських та інших чужинських політичних орієнтаціях. Різні ментальні настанови формували і різні типи політичних цінностей та ідеалів, віддаляли українство від власного культурного коріння [4, с. 248-249].

Своєрідний спадковий архетип етносу у різних етнічних груп може не збігатися. Скажімо, західна (волинська) спільнота характеризується переважанням таких рис, як терпеливість, толерантність, мрійливість та інші, тимчасом як південно-західній людності (Галичина) більш притаманні яскравий індивідуалізм, наполегливість, тенденція до лідерства. Так само можна спостерігати певну відмінність ментальності гуцулів та дніпровсько-таврійських степовиків: у перших - типова для гірських мешканців відкритість і, водночас, самозаглибленість, звичка покладатися на власні сили, у других – упертість і наполегливість, гуртовність, бажання здійснити задумане [2, с. 91].

Але сьогодні на загальноукраїнському рівні подібні ментальні відмінності не можуть бути перешкодою для консолідації суспільства. Їх актуальність більш виражена у психологічному вимірі, при оцінці певних політичних лідерів тощо.

На даному складному і суперечливому етапі розвитку України, коли регіональні відмінності стали найпопулярнішою темою політичних спекуляцій, важливо мати серед політичної еліти людей з різними місцевими рисами української ментальності, які могли б знаходити порозуміння з людьми і конструктивно вирішувати конфлікти, приймати необхідні рішення, володіти політичною ситуацією.

Різні регіони України відрізняються один від одного не просто історією, а й сучасним економічним, культурним, соціально-політичним становищем, тому було б недоречним вести мову про якийсь загальноукраїнський менталітет. Він розпадається на регіональні менталітети (у просторовому плані) і на менталітети соціальних груп (у плані соціального розшарування). Саме регіональні та стратифікаційні форми ментальності є найважливішими і визначальними у поведінці особистості, тому що остання у своєму повсякденному житті спочатку сприймає себе як члена певної частини соціальної структури (прошарок, професійна група), потім – як мешканця конкретного регіону і лише після цього – як представника українського народу.

Якщо перші щаблі ментальної ієрархії наявні так чи інакше в усіх українських громадян, то формування загальноукраїнської ідентичності – завдання на перспективу. Можна констатувати, що загальноукраїнського менталітету, як сталого явища в соціально-історичній реальності, ще не існує. Він існує лише на сторінках наукових часописів і досліджень, у промовах державних діячів, і це, очевидно, теж своєрідний крок до дефрагментації менталітету, до громадянської консолідації [3, с. 170].

Ментальність народу є однією з найстійкіших характеристик. Формується вона століттями, змінюється – протягом щонайменше декількох десятиліть. Національні риси є фундаментом для подальшого нашарування певних настанов, стереотипів, поглядів тощо. Саме цим пояснюється тісний взаємозв'язок політичної культури українства від його ментальних характеристик. Розглядаючи вплив ментальності, важливо зазначити, що незважаючи на негативи спричинені певними архетипами, ці риси за певних умов були корисними і потрібними, дозволили зберегти і передати національну спадщину і цінності, захистити себе в умовах чужоземного гніту.

Література:

1. Донченко О., Романенко Ю. Архетипи соціального життя і політика (Глибинні регулятиви психополітичного повсякдення): Монографія / О. Донченко, Ю. Романенко. – К.: Либідь, 2001. – 334 с.
2. Крисаченко В.С. Історія української філософії. Хрестоматія-довідник / В.С. Крисаченко. – К.: «МП Леся», 2006. – С. 334-343.
3. Політологія: Підручник / За ред. О.В. Бабкіної, В.П. Горбатенка. – 3-тє вид., перероб., доп. – К.: ВЦ «Академія», 2008. – 568 с.
4. Юрій М.Ф. Політологія: Підручник / М.Ф. Юрій. – К.: Дакор, КНТ, 2006. – 416 с.
5. Янів В. Українська вдача і наш виховний ідеал / В. Янів // Літопис червоної калини. – 1992. – №6-7. – С.7, С. 23.

Козлова О. Н. Влияние ментальности на формирование политической культуры украинства

Стаття розкриває теоретическіе основи менталитета та взаимосвязь и взаимодействие ментальности и политической культуры.

Ключевые слова: ментальность, менталитет, политическая культура.

Kozlova O. Influence of mentality on the formation of political culture of Ukrainians

The article exposes theoretical bases of mentality that intercommunication and co-operation of mentality and political culture.

Keywords: mentality, mentality, political culture.

УДК 113:329.78 (477)

Свиридов Костянтин Олександрович,
здобувач НПУ імені М.П.Драгоманова

ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ (УКРАЇНА І СВІТ)

Аналізуються основні напрями та принципи державної молодіжної політики в розвинених демократичних країнах; сьгоднішній молодіжний рух в Україні став невід'ємною складовою структур самоорганізації суспільства, впливовою і дієвою силою; молодь, структурована та інституалізована у соціумі у молодіжні організації може і повинна взяти на себе головний обов'язок у наповненні змістом єдиної державної концепції з подальшою відповідальністю за її реалізацію.

Ключові слова: молодь, суспільство, політика, держава, активність, виховання.

Сучасні наукові дослідження в галузі інституційного розвитку, суспільно-державного менеджменту і молодіжної політики розвинених країн світу визначають важливу тенденцію нинішнього розвитку західноєвропейського суспільства: поступовий перехід від ліберальної до соціальної демократії, соціалізацію лібералізму та лібералізацію соціалізму. Тому